

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

2

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

Том 2

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

Том 2

Одеса
2025

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)
Є 24

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 16.05.2025 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: нові виміри у воєнний час** : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 16 травня 2025 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2025. – Т. 2. – 716 с.
ISBN 978-617-8430-61-0

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири України: нові виміри у воєнний час» містять результати наукових досліджень і практичних напрацювань вчених, фахівців і військовослужбовців, здійснені в умовах повномасштабної війни. У збірнику представлено як теоретичні, так і емпіричні дослідження у галузях філософії, загальної теорії держави і права, історії права, сучасних соціально-політичних процесів, соціології та психології.

Особливу увагу приділено аналізу загроз національній безпеці в конституційному, міжнародному та європейському правовому контекстах, а також питанням трудового, соціального, земельного, аграрного та екологічного права. Окремі розділи присвячено функціонуванню економіки та підприємництва в умовах євроінтеграції.

У збірнику також розглянуто проблематику цифрової трансформації, захисту інформації та кібербезпеки в умовах воєнного часу, методику викладання іноземних мов, перекладознавство, лінгвістику і журналістику. Висвітлено наукові здобутки в адміністративному, фінансовому, морському та митному праві, реформуванні судової системи, діяльності прокуратури, правоохоронних органів та адвокатури. Окремо проаналізовано питання кримінального права, кримінального процесу, кримінології, криміналістики, судової експертизи, медико-психологічного забезпечення правосуддя, а також аспекти цивільного, сімейного, господарського права, інтелектуальної власності та патентного судочинства. Розглянуто також актуальні питання діяльності бібліотек у закладах вищої освіти та фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник адресовано науковцям, викладачам, здобувачам вищої освіти, а також практикам у галузях права, економіки, соціології, політології, психології, філології, журналістики та кібербезпеки.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

ISBN 978-617-8430-61-0

© НУ «Одеська юридична академія, 2025
© Автори статей, 2025

<i>Єременко Олександр Михайлович</i> ГІПОТЕТИЧНА МОЖЛИВІСТЬ МІСТИЧНОГО КОМУНІЗМУ	326
<i>Смазнова Ірина Сергіївна</i> ДО ПИТАННЯ ПРО ПРОБЛЕМУ ФІЛОСОФІЇ КОМУНІКАЦІЇ ТА МЕДІАПРАКТИК.	328
<i>Капустіна Надія Борисівна</i> РЕКЛАМА У МАС-МЕДІА: ЕТИЧНИЙ АСПЕКТ	331
<i>Сумарокова Людмила Миколаївна</i> «ЦІННОСТІ» ТА «ІНТЕРЕСИ» В СУЧАСНИХ АРГУМЕНТАТИВНИХ ПРАКТИКАХ	335
<i>Крижановська Тетяна Олександрівна</i> КОНЦЕПТ САМОСТІ В АМЕРИКАНСЬКОМУ ТРАНСЦЕНДЕНТАЛІЗМІ.	338
<i>Токар Людмила Вікторівна</i> ПРОБЛЕМА ОЦІНКИ РІВНЯ АБДУКТИВНОГО МИСЛЕННЯ КАНДИДАТІВ ПІД ЧАС ТЕСТУ НА КОГНІТИВНІ ЗДІБНОСТІ.	342
<i>Польовий Святослав Сергійович</i> НАРАТИВ ЯК ФОРМА ВЛАДИ.	345
<i>Максимчук Діна Дмитрівна</i> ЗАЛЕЖНІСТЬ ТА САМОДОСТАТНІСТЬ ЯК ФІЛОСОФСЬКО-АНТРОПОЛОГІЧНІ КАТЕГОРІЇ.	348
<i>Скриннік Руслан Алізамінович</i> ІСТОРИЧНИЙ ПРОЦЕС У КОНТЕКСТІ СВІТ-СИСТЕМНОГО АНАЛІЗУ	351
СЕКЦІЯ 18. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СВІТОВИХ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ	
<i>Кормич Людмила Іванівна, Кормич Анатолій Іванович</i> ЕЛЕКТРОННІ ПЕТИЦІЇ ЯК ДЕМОКРАТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ РОЗШИРЕННЯ УЧАСТІ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ: МОЖЛИВОСТІ І ЗАСТЕРЕЖЕННЯ	355
<i>Вітман Костянтин Миколайович, Капсамун Олег Георгійович</i> СТРАТЕГІЯ «ЗВОРОТНОГО КІСІНДЖЕРА» В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ КОНФРОНТАЦІЇ: ГЕОПОЛІТИЧНА ДИЛЕМА США	358
<i>Мамонтова Елла Вікторівна</i> СЕМІОТИКА ЯК АКТУАЛЬНИЙ МЕТОД ПОЛІТИЧНОЇ АНАЛІТИКИ У ДОБУ ГІБРИДНИХ ВІЙН.	361
<i>Завгородня Юлія Володимирівна</i> ПОЛІТИКА ЗАХИСТУ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ: ХАРАКТЕРИСТИКА ПОНЯТЬ	363
<i>Козьмич Альона Віталіївна</i> ВИМУШЕНИЙ ЦИФРОВИЙ АВТОРИТАРИЗМ ЯК БЕЗПЕКОВИЙ ВИКЛИК В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ.	366
<i>Краснопольська Тетяна Миколаївна, Каприця Роман Олександрович</i> РОЛЬ ПОЛІТИЧНИХ ЕЛІТ У ПРОЦЕСІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПОСТРАДЯНСЬКОГО ПРОСТОРУ (НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНИ)	368
<i>Сушко Анатолій Іванович</i> ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ	371
<i>Лисянський Павло Леонідович</i> ПСИХОЛОГІЧНІ ОПЕРАЦІЇ ЯК ВИКЛИК НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ БЕЗПЕЦІ ДЕМОКРАТІЇ	373
<i>Железков Андрій Іванович</i> СПЕЦИФІКА ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ ЗА РІЗНИХ ВИДІВ ПОЛІТИЧНОГО РЕЖИМУ.	377
СЕКЦІЯ 19. СОЦІОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА	
<i>Яковлев Денис Вікторович</i> ПОЛІТИЧНА ПРОПАГАНДА ТА СОЦІАЛЬНИЙ ЧАС: МІФОЛОГІЯ МАЙБУТНЬОГО.	380

Список використаних джерел:

6. Хома Н., Ніколаєва М. Цифровий авторитаризм: поняття, особливості, загрози. *Історико-політичні проблеми сучасного світу*. 2022. № 46. С. 159–166. URL: <https://doi.org/10.31861/mhpi2022.46.159-166>
7. Big Question: How Does Digital Privacy Matter for Democracy and its Advocates? / eds. M. Recanati, B. Kerley. *National Endowment for Democracy*. 22.01.2024. URL: <https://www.ned.org/big-question-how-does-digital-privacy-matter-for-democracy-and-its-advocates/>
8. Al-Zaman Md. S., Shiblee Noman M. Md. Rise of Digital Authoritarianism? Exploring Global Motivations Behind Governmental Social Media Censorship. *Javnost – The Public*. 2024. Vol. 31(4). P. 529–544. URL: <https://doi.org/10.1080/13183222.2024.2396211>
9. Pearson J. S. Defining Digital Authoritarianism. *Philosophy & Technology*. 2024. Vol. 37(73). URL: <https://doi.org/10.1007/s13347-024-00754-8>

Ключові слова: цифровий авторитаризм; ненавмисний цифровий авторитаризм; вимушений цифровий авторитаризм; національна безпека; гібридна війна.

Keywords: digital authoritarianism; unintentional digital authoritarianism; necessary digital authoritarianism; national security; hybrid war.

Краснопольська Тетяна Миколаївна

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри політичних теорій, кандидат політичних наук, доцент

Каприця Роман Олександрович

Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри політичних теорій

РОЛЬ ПОЛІТИЧНИХ ЕЛІТ У ПРОЦЕСІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПОСТРАДЯНСЬКОГО ПРОСТОРУ (НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНИ)

На сучасному етапі політичної еволюції пострадянський простір продовжує зазнавати глибоких політичних, економічних та соціальних трансформацій. Ключовим фактором цих змін є політичні еліти, які визначають стратегію розвитку держав регіону. Сучасні виклики, включаючи війну, санкційний тиск та внутрішні опозиційні рухи, суттєво впливають на перерозподіл влади та зміну структури еліт.

Політичні еліти пострадянських країн, зокрема України, опинилися в унікальній ситуації. З одного боку, вони мали відмовитися від делегітимізованої комуністичної ідеології та авторитарних практик, з іншого – ще довгий час залишалися носіями радянської політичної культури. У цих умовах єдиною можливістю набуття міжнародної легітимності стало орієнтування на західні моделі

управління, що, водночас, не завжди супроводжувалося реальним інституційним реформуванням.

Україна виступає показовим прикладом трансформації політичних еліт. Після здобуття незалежності відбулася поступова зміна поколінь в елітному середовищі: від радянської номенклатури – до нових гравців, що вийшли з бізнес-середовища, громадянського суспільства та міжнародних структур. Однак цей процес не був лінійним. У перші роки незалежності українські політичні еліти переважно складалися з колишньої радянської номенклатури, яка адаптувалася до нових умов, зберігаючи вплив через неформальні практики та зв'язки. Це призвело до формування олігархічної системи, де економічна та політична влада були тісно пов'язані [4]. Перехід від радянської системи до демократично-плюралістичної держави супроводжувався конкуренцією між колишньою радянською номенклатурою, новими політичними групами та олігархічними кланами. Глобалізація та європейська інтеграція також відіграли важливу роль у зміні структури еліт.

Українські політичні еліти з часом почали компенсувати дефіцит інституційної спадщини шляхом адаптації західних моделей, інтеграції з ЄС, реформування секторів безпеки, правосуддя, освіти та економіки. Проте навіть у цих умовах старі еліти зберігають значний вплив, зокрема через медіа, бізнес і парламентські інструменти. Водночас нове покоління політиків, представників ІТ-сектору, волонтерів і активістів створює конкуренцію та потенційно може сформувати нову політичну якість [2].

Революція Гідності 2013–2014 років стала поворотним моментом, відкривши шлях для нових обличч у політиці. Однак, незважаючи на оновлення парламенту, де 64% депутатів були новачками, старі неформальні практики, такі як клієнтелізм та корупція, залишилися домінуючими [5; 1].

З початку збройного конфлікту на сході України та повномасштабної війни Росії проти України у 2022 році відбулася значна перестановка всередині самої української еліти. Війна призвела до зростання впливу військових та лідерів волонтерського руху, а також послаблення деяких олігархічних кланів. Внутрішньополітична динаміка змінюється залежно від успіхів на фронті та міжнародної підтримки. В умовах воєнного стану відбулося посилення ролі виконавчої влади та зростання впливу військових і волонтерських лідерів. Це призвело до централізації влади та відтермінування виборів, що викликало занепокоєння щодо стану демократії в країні [3].

Водночас, прагнення до європейської інтеграції та отримання статусу кандидата в члени ЄС у 2022 році стимулювали проведення реформ, зокрема в судовій системі. Однак, процес реформування стикається з опором з боку старих еліт та корупційних мереж [6].

Економіко-політичні санкції Заходу вплинули не лише на російську еліту, а й на українську. Закриття ринків, конфіскація активів та обмеження фінансових потоків змінили баланс сил серед бізнес-еліт України. Нові економічні реалії

змушують українську еліту шукати нові стратегії адаптації, включаючи співпрацю з міжнародними фінансовими інституціями.

Таким чином, роль політичних еліт у трансформації пострадянського простору, зокрема в Україні, є визначальною. Від їх здатності до саморефлексії, оновлення та орієнтації на цінності демократії та правової держави залежить не лише внутрішній політичний розвиток країни, а й її суб'єктність у міжнародному вимірі. Трансформація політичних еліт в Україні є складним і тривалим процесом, що відбувається під впливом внутрішніх та зовнішніх факторів. За останні роки в Україні відбулася зміна поколінь у політичній еліті. Нові лідери приходять із громадянського суспільства, волонтерських рухів, IT-сектора та міжнародних структур. Ці зміни можуть сприяти демократизації політичної системи, проте старі еліти продовжують здійснювати значний вплив на політичні процеси. Хоча спроби оновлення еліт та проведення реформ мають місце, проте старі практики та структури залишаються доволі впливовими. Для досягнення стійкої демократії необхідне подальше зміцнення інституцій, боротьба з корупцією та активна участь громадянського суспільства у політичному житті країни. Українські політичні еліти продовжують трансформуватися під впливом війни, санкцій та внутрішніх криз. Питання про майбутнє цих еліт залишається відкритим: чи зможуть нові лідери запропонувати стійку модель розвитку, чи Україна залишиться у стані політичної турбулентності?

Список використаних джерел:

1. Aleksandrova O., Dodonov R., Vinnikova, N. Postmaidan Ukraine: Middle Class in the Shadow of Reforms. *Studia Warminskie*. 2019. № 56. P. 439–455. URL: <https://doi.org/10.31648/sw.4315>
2. Ukraine: Nations in Transit. Country Report. *Freedom House*. 2024. URL: <https://freedomhouse.org/country/ukraine/nations-transit/2024>
3. Gessen M. Ukraine's Democracy in Darkness. *The New Yorker*. 29.01.2024. URL: https://www.newyorker.com/magazine/2024/02/05/ukraines-democracy-in-darkness?utm_source=chatgpt.com
4. Huss O., Petrenko O. Friends or Foes of Transformation? Economic Elites in Post-Soviet Ukraine – an Introduction. *De Gruyter Brill*. 07.11.2019. URL: <https://www.degruyterbrill.com/document/doi/10.1515/jbwg-2019-0011/html>
5. Kulas P., Wielecki K. M. Elites of Post-Transformation: From Post-Communist Elites to Populist Elites. *Elites of Post-Transformation. The Cases of Central and Eastern European Countries* / ed. by P. Kulas, K. M. Wielecki. Warsaw, 2024. P. 7-34. URL: https://www.pl/data/include/cms/Elites_of_Post_Transformation_Kulas_Piotr_2024.pdf#page=8
6. Wilson A. Reformation nation: Wartime politics in Ukraine. Policy Brief. *ECFR*. 04.12.2023. URL: <https://ecfr.eu/publication/reformation-nation-wartime-politics-in-ukraine/>

Ключові слова: політична еліта, пострадянський простір, політична трансформація, євроінтеграція.

Keywords: political elite, post-Soviet space, political transformation, European integration.